

ՏԱՍՆԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ՄԵՆԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ. կես տարվանը 6 ռուբլ.
Առանձին համարները 5 կոպեկով:
Թիֆլիսում գրվում են միմյանի նման գրությունները:
Ատարարագրությունը գինում են սպասելի
Tiflisc. Pedaquia «Muzak»

Կարգադրությունը բաց է ստուգողներին 10—2 մամ
(Բացի կիրակի և տոն օրերից)
Հայտարարությունը ընդունվում է ամեն լիկուով:
Հայտարարությունների համար գնում են
խորտակյալ լույսին 2 կոպեկ:

ԲՈՎԱՆԿԱՎՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական մտածողները.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, Նամակ Իզդրից: Նամակ Ջիրբա-
էլից: Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, Անգլիա: Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ
ԼՈՒՐԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱ-
ՍԻՐԱԿԱՆ: Իմ բացատրություն:

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏԱՆՄՈՒՆՔՆԵՐ

Ամբողջ Եւրոպայում ոչ մի ազդեցիկ չէր կայ, որ անգլիացիների պէս պահպանու-
ղական լինելու Անգլիական ազգը ունի իր
իրաւունքները, կատարում է իր պարտաւորու-
թիւնները և գոհ է իր գրուածիւնից: Փո-
խել իր օրէնքները, իր սովորուածիւնները,
իր կենսի եղանակը անգլիացին չէ սիրում:
Մի անգամ մշակված պետական և հասարակական կազմակերպութիւնը նա կը պահպանի
անխախտ ամբողջ դարերով:

Բայց երբ որ մի անգամ անգլիացին դժգոհ
գոհ եղաւ իր երկրի պետական կամ հասարակական կազմակերպութիւնից, իր երկրի
օրէնքները հնացած և անժամանակակից դը-
տաւ,—նա կէս ճանապարհի վրա չի կանգնի,
կէս միջոցներով չի բաւականանայ, այլ
կը պահանջի կատարել վերանորոգութիւն:

Այս բոլորի կարելի է ասել որ Անգլիան
գտնուած է կատարել յեղափոխութեան
մէջ: Նին ձեւերը, հին օրէնքները մաշվի
են և այլ ևս չեն համապատասխանում Ան-
գլիայի ժամանակակից հասարակական պա-

հանջներին, ամբողջ պետական, հասարակական և տնտեսական սխտեմը հնացել է,
—և ամեն կողմից միաժամանակ բողոք է
յայտարարում և պահանջ է յայտնում կատարելա-
պէս վերանորոգել պետական մեքենան:

Իրանդիան պահանջում է փոփոխել երկրի
կառուածական սխտեմը, անգլիացի
բանուորների դասակարգը պահանջում է
սահմանադրութիւնը փոխել և լծոյլ տալ
որ իրանք էլ ստանան իրաւունք իրանց
ներկայացուցիչներին ունենալ պարլամենտ
տու՛մ, կանայք միտնդներ են կազմում և
պահանջում են իրանց համար տղամարդ-
կանց հետ հաւասար քաղաքացիական և
քաղաքական իրաւունք, ընտրողական հա-
ւասար իրաւունք: Վերջապէս յայտնվել է
Անգլիայում այդ պահանջողական երկրի
մէջ մի շեղած կուսակցութիւն, արմատա-
կան կուսակցութիւնը, Բրէքլի ար-
ժանորդութեամբ, որ օրից օր աւելի հա-
մակրողներ է գտնում: Անգլիական արմա-
տականները պահանջում են տնտեսական
կատարել վերանորոգութիւն, եկեղեցու,
որպէս պաշտօնական հիմնարկութեան կա-
տարելապէս վերջնելը և հանրապետութեան
հաստատելը: Բրէքլի պահանջում է տնտե-
սական վերանորոգութիւն Մայլուսի քա-
ղաքաւանտեսական թէօրիայի հիման վրայ,
պահանջում է որ մի եկեղեցի գոյութիւն
չունենայ որպէս պաշտօնական հիմնար-
կութիւն, այլ ամեն մարդ, ամեն անհատ
ունենայ այն հաւատը, որ ինքն է կամե-

նում, վերջապէս միապետութեան սեղ
հանրապետութեան հաստատութիւնն է
պահանջում:

Ահա այս գրութեան մէջն է Անգլիան
այս բոլորի: Նրա հին, դարերով պահպանու-
ած ձեւերը, նրա դարերով կազմակեր-
պութիւնը ամեն կողմից խախտված է:
Իսկ անգլիացին, ինչպէս ասացինք, չափից
գուրս պահանջողական լինելով, կամ երկ-
ար ժամանակ կատարելապէս գոհ է լի-
նում իր երկրի պետական և հասարակական
կազմակերպութիւնից, կամ եթէ մի օր
գոհ չեղաւ եղած գրութեամբ, այլ ևս
կէս ճանապարհի վրա չի կանգնի, այլ կը
ձգտէ և կը հասնի կատարել վերանորո-
գութեանը:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԻԳՅԻՐԻՑ

Յունիսի 1-ին

Այդ վրա ակցիզը ոչնչանալուց յետոյ Անգլի-
կոփառում եղած աղային աղիւնաբերութիւնը
պէտք է անցնի Լեոնային վարչութեան (Lorne
Управление) իրաւասութեան տակ, որին և կը
յանձնակն այժմ բոլոր հոգսերը լաւ կազմակեր-
պութեան և աղի էփանցիւնու մասին, որ և
կազմում է ժողովրդի ամենամանրամէտ պէտքե-
րից մինը: Բայց որպէս զի դատենք որքան այդ
փոփոխութիւնը էական օգուտ կը բերի, հարկա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԻՄ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՍ

«Մեղուի» 95 համարում Ս. Սարգսեանց ստո-
րագրած մի յօդուածում թատրոնի մասնագործը
լրացնում է իմ դէմ գործած անարդարութիւննե-
րի և վիրաւորանքների շարքը: Ս. Սարգսեանցը
չը գիտեմ որ օրից բնական կառավարիչ է դա-
ռել, այդ կարծեմ ոչ ոքին յայտնի չէր, և ոչ մէկ
զերանայ այդպիսի կառավարիչ էլ կարծում եմ
չէր ընդունի: Այդ պաշտօնների շփոթութիւնը
նրանից է առաջացել, որ այդ յօդուածի հրա-
մայող մէկ անձն է, յօրինողը երկրորդ, իսկ
ստորագրողը երրորդ, և այդ գուցէ նրա համար,
որ մասնագործը խիստ զբաղված է և անա-
րակրկութեանց չէ պատասխանում: Այդ յօ-
դուածը անպատու է և մասնագործի նախա-
զայն, որովհետև զլից մինչև վերջը թէ փա-
տերը և թէ թուանշանները գիտութեամբ ծոած
և սարգած են: Թատրոնի բեմի կառավարիչը
մասնագործի նախագահն է, որին բնական ա-
մեն բան ծանօթ պիտի լինի և ամենից լաւ նա
պէտք է գիտնայ հաշիւների, գումարների որքա-
նութիւնը: Եւ երբէք մամուլին չը պիտի դիմէի,
եթէ մասնագործը չը կամենար թատրոնի պա-
տերին կցրած մի յայտարարութիւնով ինձ դէմ
կանգնեցնել հասարակութեան կարծիքը, և իր
խիղճը ծածկել ինձ դէմ արածների համար: Եւ
իմ պատասխանով «Մշակի» մէջ չէի կամենում
արդարացնել ինձ, այլ նրա բուն նպատակն էր
մեղադրել մասնագործին, առանց վիրաւորել
կամենալով նրան: Եւ շատ պարագաներ, շատ
բաներ, որոնք իմ օգտին են խոսում, ապագայի

թողնելով, կախատեմ նեղ չըջանալի մէջ բա-
ցարեղ գործը, որով հասարակութիւնը կը հաս-
կանայ գործի էութիւնը և «Մեղուի» մէջ ապա-
մի յօդուածի նշանակութիւնը: Թող վերջը պա-
տերի հասարակութիւնը դատէ, արդար դատէ,
և յետոյ ով որ պատարակել է նրան պատա-
րակէ: Առաջ «Մեղուի» № 95-ի մէջ բերած փա-
տերի և թուանշանների մասին: Եւ իբրև թէ 17
ամսուայ ընթացքում 5,209 ռ. 50 կ. եմ ստա-
ցել, և ինչպէս, 1879 թ. հոկտ. 29-ին իմ նպաս-
տին իբրև թէ. 851 ռ. 40 կ. եմ ստացել.—այդ
սխալ է. դրանից 205 ռ. ստացել է մասնագոր-
ծը թատրոնի վարձ, և ուրիշ մանր ծախքեր էլ
նոյնպէս եղել են, լուսաւորութեան և այլն: Ինձ
տուել է իբր թէ մասնագործը 150 ռ. ընծայ-
մասնագործը ինձ այդ գումարը չէ տուել, այլ
մի հազուստ, որը եւ գործ եմ անել լով իր ներ-
կայացումների համար, որուն իր ժամանակը եւ
չնորակալութիւն եմ արել, ուրեմն այդ հա-
զուստը միշտ երեսին դարձելը, կարծեմ ազնու-
թիւն չէ: Ահագին սիրելիներ և ընծաներ եմ ստա-
ցել իբրև թէ, որ առնուազն անում է 1000 ռ.:
Եւ սակեղն և քարեղն ընծաներ եմ ստացել
հասարակութեանից, չնորակալ եմ հազար ան-
գամ, բայց կարծեմ այդ ընծաները փողով գը-
նահատելը անտեղի է, և կարծեմ հասարակու-
թեան ազնու զգացումները վիրաւորել է: 1880
թ. յունիսի 12-ին իմ երկրորդ նպաստին իբրև
թէ 408 ռ. և 10 կ. եմ ստացել,—այդ էլ սխալ է,
որովհետև թատրոնի ծախքը պէտք է հանել այդ
գումարից, նոյնպէս և տոմսակիցների գները, որ
եւ ստացել եմ իմ կողմից ուղարկելու զանազան
անձինքներին, որոնք շոքերի պատճառաւ քա-
ղաքից հեռացել էին, և տոմսակիցները մնային
առանց վաճառվելու, ուրեմն 408 ռ. կէսն էլ
ուղղի չէ: (այդ երեկոյեան եւ բեմի վրա եղած
ժամանակի կուլիսում իմ բախիւնատէ օգնիս գո-
ղանք, որը եւ ստացել էի առաջին բենեֆիսին):
Այս երկրորդ բենեֆիսը եւ ստացել եմ իմ պայ-

մանագրութեան զօրութիւնովը, որը մասնագո-
րծը կապել է ինձ հետ Կ. Պոլսում 1879 թ.
յուլիսի 11-ին: Այդ պայմանագրի 9-րդ յօդուա-
ծը ասում է չօր. Աստղիկ պիտի ստանայ երկու
ներկայացումն ի նպաստ, ի միջոցի հոկտեմբեր
ամսու պիզնէ մինչև յաջորդ մարտ ամսու վերջն:
Ուրեմն յայտնի զբարբառութիւն է ասել, որ եւ
իբրև թէ իմ պայմանագրութիւնից դուրս մի ա-
ւելորդ նպաստ եմ ստացել: Ինչ վերաբերում է
իմ ընկերների չեղած առաջարկութեան, որին
եւ իբրև թէ չեմ համաձայնվել—այդ մասին
վերջը:

Որովհետև ինձ 1880 թ. յունիսի 12-ին նպաստ
են տուել, այն ինչ ինձ պարտաւոր էին նպաստ
տալու մինչև մարտի վերջը, եւ մի նոյն պայ-
մանագրի 12-րդ յօդուածի զօրութեամբ կարող
էի պահանջել մասնագործից 900 ռ. ստացանք:
12-րդ յօդուածը ասում է ընկերայ պայմանագրին
զօրութիւնը խախտող կողմը պիտի հատուցանէ
միւսին ինն հարիւր ռ. ստացանք. բայց եւ ոչ
անցեալ տարի և ոչ էլ այս տարի պայմանագրի
զօրութիւնով չեմ համարել ինձ կապած մասնա-
գործի չեմ համարել ինձ կապած մասնա-
գործի չեմ, այլ բարոյական կապով և ազնու-
խօսքով. այդ մասին էլ վերջը: Իբր թէ ճանա-
պարհի ծախս ստացել եմ 100 ռ.: Նոյն պայմա-
նագրին զօրութեամբ պէտք է որ ստանայի, բայց
մէկ կոպեկ չեմ ստացել մինչև օրս, կերելի դեռ
պիտի ստանամ 17 ամսուայ ընթացքում եւ իբր
թէ ստացել եմ ու՛՛՛՛՛՛՛ 2,700 ռ.—այդ սխալ է,
մասնագործի նախագահը որոշած ու՛՛՛՛՛՛՛ չեմ
ստացել 150 ռ. է, ուրեմն 17 ամսուայ ընթաց-
քում ստացած ու՛՛՛՛՛՛՛ զօրութեամբ կանէ 2550 ռ.:
1879 թ. հոկտ. 29-ին նպաստին ստացել եմ ոչ
աւելի քան 600 ռ., սիրելիներ և ընծաները
միւսին հաշուելով ոչ աւելի 750 ռ.: 1880 թ.
յունիսի 12-ին նպաստին ոչ աւելի 150 ռ.:
Ստացածիս բոլոր գումարը միւսին կանէ ոչ թէ
5,209 ռ. 50 կ., այլ 3050 ռ.: Ուրեմն ամբողջ կա-

ւոր է կռել հետեալ հարցերը: 1) Ինչ փոփո-
խութիւններ պէտք է իրագործվեն աղի աղիւ-
նաւանութեան մէջ, արդեօք լեոնային վարչու-
թիւնը կը ձեռնարկվի նոյն ուղղութեամբ, որ
գոյութիւն ունէր մինչև ակցիզի սխտեմայի մըտ-
ցնելը, կամ կը սանի գործը նոր հիմունքների
վրայ: 2) պէտքական են արդեօք այն կանոն-
ները, որոնք գոյութիւն ունին ակցիզի սխտե-
մայի ժամանակ. 3) Ինչի ազը, որ կուլպի աղա-
հանքերում ծախվում է խոշորը 10 կոպեկ, իսկ
մանրը 5 կոպեկ պուզը, Թիֆլիսում ծախվում է
հասարակը 1 ռ. 20 կ., իսկ սպիտակը 1 ռ. 70
կ., ինչով բացատրել այդ տեսակ զանազանու-
թիւն. 4) անհրաժեշտ չէ արդեօք, ինչպէս սե-
սուցներին, այնպէս էլ շտեյգերներին տեղական
(Թուրքաց, հայոց և վրաց) լեզուների նմու-
թիւնը: 5) Ինչպէս պէտք է հասկանալ շտեյգերի
անունը և որքան թուով պէտք է լինեն այդ պաշ-
տուով մարդիկ: 6) Ինչ պաշտպանութիւն պէտք
է լինի, ինչպէս ցերեկով, այնպէս էլ զիշրով
աղի գոյութեան դէմ: 7) Ինչ է պատճառը որ
կուլպեցիները մէջ այդքան տարածված է աղի
գոյութիւնը: 8) Ինչի այժման ժամանակում
մար աղի ամբարներում, որոնք պէտք է պա-
րունակելն օրինակ 19 հազար պուզ, աղը ծախ-
սելուց յետոյ յայտնվում է 19,500 պուզ և ինչի
բերելը միշտ զանգատում են որ նրանց բա-
ւական ող չը տուցին և միշտ նորից վերա-
դառնում են աղ ստանալու համար: 9) Ինչ պատ-
ճառով վրաց արքաները զարգանք են գալ
կուլպ աղ վեր առնելու համար: 10) Ինչ է պատ-
ճառը որ 1880 թ. ինչ ծախվում էր միմյանի մանր
աղը, իսկ միւս տեսակը ոչ ոք չէր կամենում
գնել: 11) որ ժամաց աղը պէտք է ծախվի գար-
նանը, ամառը և աշնանը: 12) Ինչ շահ այդ ժա-
մանակի դատարարութիւնը աղի ծախելու մէջ
կարող է բերել սպառողներին (առնողներին) և

նէ ոչ թէ 300 ռուբլուց աւելի, այլ 179 ռ. և
մօտ 6 կ.: Եթէ ընկերացող սրա վրա աւելացնէ,
որ եւ իբրև զերատանուհի, զերատանի զօրութեան
մէջ չեմ, որը մէկ շապուով, մէկ սե հազուստով,
և մէկ Ֆրակով ամբողջ սեղօնը կարողանում է
անցնել, եւ պէտք է միշտ զերին յարմար հա-
զուստներ կարել տամ, եղած հազուստները միշտ
փոփոխել տամ կար անողին, ձեռնոցների, ծա-
ղիկների, գրակների, կոչիկների կանանց տու-
լիկին հարկաւոր ուրիշ մանր բաներին փողը
վաճենմ (ամեն փոքր պակասութիւնը խոսու-
թեամբ նկատվում է): Նոյնպէս ի նկատի պի-
տի առնել ընկերացողը, որ ինչպէս անցեալ տարի
երեք ամսուայ ու՛՛՛՛՛՛՛ զրկված մնացի, նոյն-
պէս այս տարի մարտ ամիսը, և թէ մի զերա-
տանուհի իր ստպարիզում միշտ անու՛՛՛՛՛՛՛ մնալու
փոստիկն ենթարկուած է: Եթէ այս ամենը
խղճմտանքով ի նկատի առնվի, կը տեսնեն որ
իմ աշխատանքին և ապրուստին համար հազիւ
թէ ամսական 50—60 ռ. է մնում ինձ: Թուա-
նշանների վրա այսպիսի երկար խօսելուն միտքս
էր, որ ընկերացող տեսնէ, եթէ թուանշանները,
զու՛՛՛՛՛՛՛ները կարող են փոխել, ծախ, աւելաց-
նել, ուրեմն ինչպէս պէտք է վարվելն ուրիշ
իրողութիւնների հետ, որոնց ապացուցելու աւելի
զժուարիւն է ինձ համար: Եւ հասարակութիւնից
չեմ զրկված, վիրաւորված, այլ մասնագործից,
Հասարակութիւնից եւ գոհ եմ, նրա տուած յար-
գանքը, պատիւը, քանի որ չիմո՛ւ չէր, անկեղծ
էր, ունի ինձ մօտ մեծ և աւելի նշանակութիւն,
քան թէ փողի որքանութիւնը, եւ արեւտին եմ
ծառայում, ոչ թէ փողին: Ինչ կը վերաբերի զե-
րեր վերադարձնելուն, այդ զբարբառութիւն է,
քանի որ հասարակութեանը աֆիշաներից յայտնի
է, որ եւ ամբողջ սեղօնում գրեթէ չնչին երրոր-
դական դերեր եմ կատարել համբերութեամբ:
Միմյանի չօ՛ւն Սկզբը-ը-Բազանի մէջ Սարիգա-
նայի դերը իշխան Ամատու՛նու համաձայնու-
թեամբ չեմ կատարել, թէպէտ և աֆիշայում սը-

ինչ վեաս կապալառուներին. 13) ինչի ազ գնե-
լու եկանքը զլիսուորապէս առնում են նրան
մասնաւոր պահանջները, բայց ոչ թէ ազան-
քին. 14) ինչ է պատճառը որ գոյութիւն ունեն
կուլտի մէջ ազի մասնաւոր պահանջներ ազի
միջոցաւոր պահանջով, երբ որ սաս քալ հե-
ռաւորութեամբ գտնուում են արքունի պահանջ-
ներ. 15) ինչ նշանակութիւն ունի Ասար գիւղը
(կուլտի 5 վերստ հեռաւորութեամբ) որի ամ-
բարները մէջ գտնուում են ազի աճապին պա-
հանջներ և 16) շահաւէտ է արդեօք կապալա-
ռուին ծախել մանր աղը:

Այդ բոլոր հարցերին ես կաշխատեմ մի առ
մի պատասխանել իմ հետեւեալ նամակներում:

ՆԱՄԱԿ ՋԻՐԱՅԵԼԻՅ

Մայիսի 30-ին

Այս տարի մեր կողմերը ձմեռը սաստիկ էր:
Գարունը անձրևներ չնորհեց մեզ. ուստի այս
կողմերի հացարդները անցեալ տարվանից ա-
ռատ են: Մայիսի կարկանդակութիւնները ոչ
սակաւ հարուածներ տուցին լեռնաստորո-
ներում գտնուած այգիներին:

Օրերումս ամբամբ անձրևախառն ցրտեր ա-
րեց 3-4 օր շարունակ. բարձր սարերի գագաթ-
ները ձիւնապատ հանդիսացան, դեռ ես էլ երե-
ւում են: Անշուր, անկիւս, անմարդարնակ դաշ-
տերը, ուր գտնուեցան հացի թէյնամի միջատները,
ուր հազիւ հազ կը պատահեն անձրևներ և տա-
րիներով կանանչ խոտարդներ չեն երևած, ինչ-
պէս անուանուում են,— Օլիմպից բարձր Տաշու-
ուուն, Սոթմարուզ, Հին-Շհար, Աւիր-գալայ,
Միլին՝ հարթ հաւասար անվերջ անձայր դաշ-
տերը: Երբ կը լինի, որ այս անսպառ գանձերի
դաշտերը կը մշակվեն և մարդկութեան արօրի
գործիքի տակ կընկնեն,— երբ Պարսկաստանից
աւազակների աւերիչ արշաւանքը կը պակասի
այս տեղերից, երբ Արաքս գետի ավերումը ք-
նակվողները չեն գաղթի իրենց տեղերից, երբ
բարձր կառավարութիւնը այդ ուղի դաշտերը
ճուր բերելու համար կարգադրութիւն կանէ և
հողատնտեսականութիւնը կը մտնի այդ դաշտե-
րը:

Բայց այս դաշտերում մորեխ կոտորողները
պատմում են, թէ այս տարի անձրևի չնորհով

պած էր, և ոչ թէ դերը յետ եմ ուղարկել: Աթէ
այդպէս լինել, պէտք է որ ինձ տուգանք նշա-
նակեն:

Մէկ բանում միայն (Մեղրուի) 95 համարում
յօդուածը ճշմարիտ է խօսում. այդ այն է, որ
ես 17 ամսայ ուսուցիչ եմ ստացել: Արդարև 1879
թ. օգոստոսի մէկից մինչև 1880 թ. 1-ի մա-
յիսի վերջը 10 ամիս: 1880 թ. սեպտեմ-
բերի 1-ից սինչև 1881 թ. ապրիլի վերջը չը
հաշված մարտ ամիսը կանէ 7 ամիս, միասին—
17-ը ամիս: Խնդրեմ ասացէք, ուր մնաց մայիս
ամսայ ուսուցիչը, որ այդպէս անօրինաբար ինձ
վրա են բարձուում: Մինչև հիմայ գրածներին,
բերած փաստերին և բացատրած հայտններին
վրա հասարակութեան ուշադրութիւնը խնդրե-
լով, մնում է ինձ պարտք դեռ երկու և աւելի
նշանաւոր գրաբարութեանց վրա խօսել, որ եթէ
ճշմարիտ լինէին, ոչ թէ իմ վարմունքս պահա-
րակելի կը լինէր, ինչպէս ասում է (Մեղրուի),
այլ և ցածուութիւն է: Իսկ եթէ այդ ամենը զըր-
պարտութիւն լինի, իսկ եթէ պարզվի, որ ես
եմ գրկված և վերաբերված, և թէ մասնաձե-
ղովը իր բոլոր ընթացքովը ինձ դէմ, աշխա-
տում է եղել, որ ես բեմի վրա անչայտ մնամ,
և թէ մասնաձեղովը ուրախ է որ հեռացել եմ,
միայն ձևացնում է որ վերաբերված է— այն
ժամանակ մասուլի պարտքն է, արդար քննել
գործը և այնպէս գտնել, եթէ այդ կարող չէ
անել, չը պէտք է ուժեղի օգտին, անգործ վրա
յարձակվի: Այդ զրպարտութիւններն են 1) որ
ես մասնաձեղովի 150 ր. առել և բեմից հեռա-
ցել եմ, այնինքն պարզ խօսեմք, մասնաձեղովի
150 րուբլին յափշտակել եմ. այդ սուտ է և
զրպարտութիւն է: 2) որ ես իբրև թէ օգուտ
եմ քաղել Տ. Ս.—2.—ի, Տ. Ա.—ի, և օր. վ.—ի
տկարութիւնից, որ օր. վ.—ի ներկայացումը
խանդարեմ, բայց օր. Սիրանոյշը իբր թէ
կարճ միջոցում պարտաստել է այդ դերը: Այդ
էլ զրպարտութիւն է: Ապրիլի 30-ին խաղացինք

այնքան առատ են թարմ և զեղեցիկ եօնջախառն
խոտարդները, որ մանրալու հնար չը կայ, այն-
պէս որ, գերանդով վեր են տուել, յետոյ սկսել
միջատներին կոտորել: Ժողովուրդը ցերեկով ա-
րեգակի տակ, իսկ գիշերները ոչ սակաւ դժոխա-
յին շարժարաններ կընելով սարսափելի մո-
ծակները, աշխատել է մորեխ կոտորելու: Ասում
են 100 վերստ հեռաւորութիւնից էին հասցնում
խմելու ջուրը: Հայերը կամուրջապէս պատրաս-
տութեամբ էին գնացել— ձիւններով, գինիով, ա-
րաղով և ջրի ամաններով, բայց թուրքերը ոչ
այսպէս, այլ ակամայ և անպատրաստ, ուստի և
ծարաւի գոհ են գնում թուրքերից երեք հոգի:
Ասում են, որ եթէ հայերը չօգնէին, թուրքերից
ծառաւի գոհ գնացող շատ կը լինէր:

Օրերումս տեղիս հաշտարար դատարարի թարգ-
մանչի 15 տարեկան ծառային, իրան սիրով ձիով
Ջիրբայէլից Փիրանմատու գնալիս, Տաշուու ա-
նուանեալ ապառաժու ձորակի ճանապարհի
անցքում աւազակները ողորմելու դուրսը կը-
րում են ձեռքից ձին յափշտակելով: Հետեւեալ
օրը ձին ճանաչվում է Պարսկաստանում: Երէկ
գաւառապետը հեռագիր ստացաւ նախնապալե-
տից, Պարսկաստանում մորեխի լինելը ստոյգը
խմանալու համար:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յղէտայի «Пчелка» լրագիրը շեկ է, որ իր
պատկերներով յայտնի, «Берег» լրագրի նախ-
կին խմբագիր Յիսոփիչ, մտաւ եղբայրների կար-
գը Գրէնօրում, իսկ իր աղջկան Sacré coeur
վանքը տուեց կրթութեան համար: «Берег» լր-
ագրի հրատարակութեան համար ստացած փո-
ղից, պ. Յիսոփիչ պարտաւոր էր գանձարանին
վերադարձնել 34,000 րուբլ, բայց այդ գումարը
մեծահոգութեամբ նրան ընծայեցին, և որպէս
չնորհակալութիւն, նա եղբայրների միաբանու-
թիւնը մտաւ, որ արտոբված է Ռուսաստանից:
Այդպիսով, պետական փողերից մօտ 200,000
րուբլ վանեցելով, պ. Յիսոփիչ վերջը դարձեալ
34,000 րուբլ պրէկա ստացաւ:

Օրերոց Աստղիկ տայու է երկուշաբթի օր,
յունիսի 15-ին, տեղիս հայ սիրողների մասնակ-

ւելովներէլի սպանուումը: Մայիսի 1-ին, ինչպէս
սովորութիւն է, մենք ամենքս պէտք է հաւաք-
վէինք և մեզ ամենիս (գոնեսա ինձ) անձանօթ
«Վնտանեկան միութարութիւն» պիւտան կարգա-
ւու, և այդ օրը պէտք է առաջին կրկնութիւնը
սկսվէր, հէնց այդ առաւօսն էր որ ես գրեցի
մի նամակ իշխան Ամատունուն, որի մէջ մայիս
ամսայ համար ապահովութիւն էի պահանջում,
ուրեմն ես չէի մտածում ներկայացման խան-
գարան վրա. օր. Սիրանոյշն էլ այդպիսի մի
չնչին գեր հարկաւորութիւն չունէր կարճ միջո-
ցում պատրաստել, քանի որ ամենքս էլ հէնց
մայիսի 1-ից պէտք է գերբերի հետ ծանօթանա-
լիքը: Ամենքիս համար էլ չորս օր ժամանակ
կար: Ով որ ներկայացումը խանգարել է կամե-
նում, կրկնութիւններին գնում է, և վերջի օ-
րում թողնում է բեմը յանկարծ— իսկ ես այդ-
պիսի բան չեմ արել: Բայց ինչ է նշանակում
մայիսի ուսուցիչը ստացալ ստորագրութիւնս, և
թէ ինչու ես օր. Վիրգիլի խաղին չը մասնակ-
ցեցի, անս արանք մասին ևս պիտի խօսիմ և
այդ պատճառով պէտք է սկզբից սկսեմ, և կարճ
անելու համար չը պէտք է մտնեմ մանրամասնու-
թիւնների մէջ: 1880 թ. մայիսին գալիս է
ինձ մօտ պ. Ս. և յայտնում է մեզ (ինձ և քրոջս),
որ մասնաձեղովը մտադիր է ներկայացումները
զաղարեցնել մինչև սեպտեմբեր ամիսը, որ վերջը
աւելի լաւ միջոցներով սկսէ ներկայացումները,
դրա համար հարկաւոր է գտնում պարունը, որ
մենք հրաժարվենք մեր պայմանագրից, մեր
օճիկներից: Պ. Ս. աւելացրեց, որ եթէ մենք
չանենք այդ, մասնաձեղովը ստիպված կը լինի
չարունակելու ներկայացումները և միւս դերա-
սաններին վճարելու օճիկը: Պ. Ա. Մանդի-
նեանցը եկաւ մեզ մօտ նոյնպէս և յայտնեց, որ
այդ բանը աշխատում է գլուխ բերելու պ. Ս.,
բայց եթէ մենք չը հրաժարվենք մեր օճիկից,
միւս բոլոր դերասանների տուած ստորագրու-
թիւնները նշանակութիւն չը պիտի ունենան:

յութեամբ մի կօնցէրու-ներկայացում Արծրունու
թատրոնում:

«Русский Курьер» լրագրի խմբագիրներից
մին, Նէֆէգով, մայրաքաղաքի լրագիրներից մի-
նի մէջ իր տպված նամակով բացատրում է որ
երկու ամիս առաջ կայանաւորված է եղել Լօ-
րիս-Մէլիքով կոմսի հրամանով, մեղադրելով
առասաց յեղափոխական կուսակցութեանը պատ-
կանելու: Նրա բնակարանն էլ պօլիցիսայի խու-
զարկութեամբ ենթարկվեցաւ: Այժմ նա կրկին
ազատված է, որովհետեւ ոչինչ չը գտան նրա բը-
նակարանում որ քիչ թէ շատ կասկածաւոր լի-
նէր և նա անմեղ է յայտնված: Այժմ բանտից
ազատվելով Նէֆէգով իմացաւ որ գոհ է եղել
մասնութեան:

«ПОРЯДОК» հաղորդում է որ հոկտեմբեր ամսից
կը հրատարակվի խարկովում մի ամսագիր «Мир»
անունով, պ. Շիմիովի խմբագրութեամբ:

Օմսի քաղաքում, ինչպէս հաղորդում է «Но-
вости» լրագիրը, հիմնվելու է մի տեխնիկական
դպրոց:

«Новости» լրագիրը լսել է որ կառավարչա-
կան բարձր շրջաններում դիտաւորութիւն կայ
վերցնել պոլիցիսայի պաշտօնը գաւառա-
կան քաղաքներում և յանձնել նրանց պաշտօնը
ժամադրման զլիսուորներին:

Օրէսայում հակահրէական անկարգութիւննե-
րից յետոյ կայանաւորվեցան 996 քրիստոնեայ
և 164 հրէայ, իսկ գիշերային խուզարկութիւն-
ների ժամանակ դարձեալ 1,015 հոգի:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳՆԱ

Անգլիական համայնքների ժողովի նիստի
ժամանակ Յօուլեր յարձակվում էր արածու-
թիւն ունեցող հողային սեփականութեան
դէմ և պահանջում էր, որ ամենքը հաւա-
սար իրաւունք ունենան հողեր գնելու և
ծախելու համար: Գլխաւոր պատասխա-

նրանք կը ստանան ուժեղ: Անտարակոյս
դժուար էր մեզ օտար երկրում պայմանագրից
կամաւոր հրաժարվելը, որով գրկվում էինք երկու
ամիս ու կէս ուժեղից, բայց պ. Ս. համոզեց
մեզ, որ այդ գոհարեւորութիւնը անհնգ ազգային
թատրոնի օգտին— և ես ստորագրեցի նրա բե-
րած թղթին (Արդեօք այս գոհարեւորութիւն չէ):
Յունիս ամսին պ. Ս. գալիս է մեզ մօտ մասնա-
ժողովի կողմից և առաջարկում է պայմանագիր
կապել թատրոնական նոր սեզօնի համար:

Ես արդէն կ. Պօլսից նամակներ էի ստացել և
տեղեկացել էի, որ այնտեղ է հասել պ. Ա. Յ.
և դերասաններ, դերասանուհիներ է հրաւիրում
Թիֆլիսի բեմի համար, նոյնպէս իմացել էի նը-
բանց ստանալու օճիկների քանակութիւնը:
Ուրիշ շատ ճանգամանքներ նոյնպէս հաշի առ-
նելով ամենին չէի կամենում ես անցեալ տարի
մեալ Թիֆլիսի բեմի վրա: Բայց պ. Ս. ինձ հա-
մոզեց, որ մնամ: Պայմանագիր վրա խօսելով
Պ. Ս. թէ իր և թէ իշխան Ամատունու կողմից
հաւատարմեց, որ կ. պօլսեցի դերասանների և
դերասանուհիների պայմանները բոլորովին մի
և նոյնն են, և թէ պ. Ա. Յ. իրաւունք չունի
150 րուբլուց աւելի բարձր օճիկի իր ստորագ-
րութիւնը տայ, և եթէ վերջը հաստատվի որ
նոր հրաւիրված դերասանուհիները աւելի լինեն
ստանում, իշխան Ամատունին խօսք է տալիս
մեզ մեր օճիկներն էլ աւելացնելու: Պ. Ս. ա-
սում էր, որ իշխան Ամատունին մի օրինակ
պայմանագիր ունի ամենի համար, որին ար-
դէն պ. Արամանը ստորագրել է— և թէ յօ-
գուտ հայոց թատրոնի և կարգը պահելու հա-
մար մենք էլ ստորագրենք այդ պայմանագրին
և վստահանաք բոլորովին իշխան Ամատունուն
թէ օճիկի և թէ դերերի վերաբերմամբ, որով-
հետեւ, ասում էր պ. Ս. իշխան Ամատունին ան-
արդէնքօք չէ, թատրոնից նիւթական շահ չունի,
այդ ազգային նոր հիմնարկութիւն է և ձեր մէջ
կապը պէտք է աւելի բարոյական լինի, անտա-

նեց, որ ինքը իբրև մասնաւոր մարդ բա-
ժանում է Յօուլերի կարծիքը, բայց իբրև
միւսաբ նա չէ կարող յայտնել իր կարծի-
քը այդ հարցի մասին, որ գործնականա-
պէս բաւական մշակված և հասունա-
ցած չէ: Նրա կարծիքով, Յօուլերի առա-
ջարկութիւնը վնասակար չէ կարուածաւե-
րերի համար, որովհետեւ հողերի վերաբե-
րութեամբ կատարեալ ազատութիւնը նը-
բանց համար շահաւէտ է: Կարուածական
այժմեան օրէնքները չափազանց վնասա-
կար են և դրանց փոփոխելը կը բարձրաց-
նի ժողովրդի և արիստօկրատիայի բա-
րոյական եռանդը, բայց այնու ամենայնիւ
Գլխաւոր խորհուրդ տուեց Յօուլերին յեռ-
առնել իր առաջարկութիւնը: Համայնքնե-
րի ժողովի անդամների մեծամասնութեան
բացակայութեան պատճառով այդ հարցը
չը վճռվեցաւ և նիստը փակվեցաւ:

Երկրագիտական անկարգութիւնները շարու-
նակում են: Անդադար ժողովներ են կազմ-
վում, որոնց ժամանակ արտասանած ճա-
ռերը չափազանց միանման և միակողմնիկ
են: Հետաքրքիր է Նիշտի կալիսկոպոսի
ճառը, որին մի աղբէս ներկայացրին իրան-
դական միութեան բաժնիներից մէկի նը-
կայացուցիչները: Աղբէս ներկայացուցիչները
մեղադրում են միւսաբարութեանը, որ նա կա-
մենում է արտաքսել իրանդացիներին ի-
րանց հայրենիքից: Կալիսկոպոսը պատաս-
խանեց մի ընդարձակ ճառով, որով գովում
էր Գլխաւոր կարուածական օրինադիւր
և պահարկում էր Ֆերմերներին արտաք-
սելու գործը: Նա խորհուրդ տուեց առա-
ջարկել կառավարութեանը դադարեցնել
Ֆերմերներին արտաքսելը, մինչև հաստա-
վի կարուածական օրինադիւր: Կառավարու-
թեան մի քանի անդամներ կամեցել են փա-
կել կարուածական միութիւնը, բայց այդ
անկարելի է: Ճառախօսը Ամերիկայից մի
նամակ է ստացել, որով նրան յայտնում են,
թէ այնտեղ կարուածական միութիւնը 5
միլիօն կուսակցներ ունի: Ռուսական է, որ

բակոյս իշխանը ձեզ երկրորդ տարին է, որ ճա-
նաչում է և դուք ձեր ուժեղները գոհեցրե-
նա չէ կարող ձեզ գրկել և նորերին աւելի
օճիկ տալ, և ուրիշ շատ սիրուն խօսքերով աշ-
խատում էր մեզ համոզել: Իշխան Ամատու-
նու մօտ գնացինք, մի և նոյնը կրկին նա:
Միմիայն բենեֆիկները վրա էր միում խօսքը
իշխանը ասում էր, որ մինչև մեծ պատը ամենի
բենեֆիկի եկամուտը կը լինի յօդուտ մասնա-
ժողովի, ուրեմն բենեֆիկի եկամուտը մեզ չէ
կարող տալ, դրա փոխարէն նշանակում է մեզ
երեք հարիւր րուբլի, եթէ մեծ պատը առաջ
բենեֆիկս կամենանք, իսկ եթէ մենք մեծ պատը
բենեֆիկս տանք, եկամուտը կարող ենք առնել,
եթէ երեք հարիւր րուբլին չենք կամենայ: Ես
տուն յետ գառնալով այնու ամենայնիւ մտած-
մունքի մէջ էի և չէի վճռում ասած պայմաննե-
րին ստորագրելու: Պ. Ս. եկաւ և այնպէս համո-
զեց մեզ իր խօսքերովը, որ ես և քրոջս գնա-
ցինք ստորագրեցինք իշխան Ամատունու մեր
առաջ դրած պայմանագրից: Այդ պայմանագրից
թէ իմ և թէ իմ քրոջս համար մի և նոյն էր,
և նրա օրինակը չը ստացայ, և թատրոնական
սեզօնի մինչև վերջը իմ ձեռքումս ոչ պայմանա-
գիր կար և ոչ էլ մինչև օրս իշխան Ամատունու
ստորագրութիւնը, ևս հաւատացել էի լոկ նրա
ազնիւ խօսքին, և պ. Ս.-ի խոտուածներին
1880 թ. սեպտեմբերի 4-ին առաջին ներկայա-
ցումն էր: Առաջին ներկայացման յաջողութիւնը
յայտնի է հասարակութեան: Ես իմացայ մի և
նոյն ժամանակ որ օր. օր. Ն. և Վ. Գարաբաշ-
ները ստանում են մօտ երկու հարիւր րուբլ ամ-
սական ամեն մէկը: Ես լսեցի և օճիկի համար
խօսելը աւելորդ համարեցի: Ինչ որ ամբողջ
սեզօնի ընթացքում եղել է, ես էլ չեմ գրում
բաւական է, որ ասեմ, թէ բայց անցեալ սեզօ-
նից կրկնած լիւսի Գիլիէից և մէկ էլ Տրա-
վիտա, որ Աստուած գիտէ ինչպէս բեմի վրա
արուեստաւ, ինձ ոչ մի առաջնակարգ օրի-